

Korkein oikeus

Ennakkopäätökset

Etusivu » Ennakkopäätökset » Ennakkopäätökset » [KKO:2018:61](#)

KKO:2018:61

Turvaamistoimi - Väliaikainen turvaamistoimi
Saarto

Diaarinumero: S2016/986
Taltionumero: 1912
Antopäivä: 10.10.2018
ECLI:FI:KKO:2018:61

Suomen Merimies-Unioni SMU ry (Merimiesunioni) oli toimeenpanemallaan saarrolla estänyt vietnamilaisen kauppa-aluksen lastauksen loppuunsaattamisen ja lähdön satamasta. Aluksen omistaja piti saartoa oikeudenvastaisena ja vaati turvaamistoimena, että saarto määrätään sakon uhalla lopetettavaksi.

Korkein oikeus katsoi varustamon saattaneen varsin todennäköiseksi, että saarto oli ollut päämäärältään oikeudenvastainen, koska sillä oli tavoiteltu työehtosopimusta, joka ei olisi aluksen työsopimukseen sovellettavan Vietnamin lain mukaan sitova eikä voisi saada aikaan sopimuksessa tarkoitettuja oikeusvaikutuksia. Käräjäoikeus oli siten voinut turvaamistoimena velvoittaa Merimiesunionin lopettamaan saarron. Ks. KKO:2000:94

OK 7 luku 3 §

OK 7 luku 5 § 2 mom

Asian aikaisempi käsittely

Asian tausta

Suomen Merimies-Unioni SMU ry (Merimiesunioni, työntekijäyhdistys) asetti 18.1.2012 vietnamilaisen varustamon Vietnam Sea Transport and Chartering Joint Stock Companyn (varustamo) omistaman VTC Tiger -nimisen aluksen saartoon. Alus oli saapunut Suomeen 15.1.2012 ensimmäistä kertaa. Aluksen lippuvaltio oli Vietnamin sosialistinen tasavalta. Alus oli saarron toimeenpanohetkellä lastaamassa Kotkassa lannoitelastia, jonka määränpää oli Kiina.

Turvaamistoimihakemus Helsingin käräjäoikeudessa

Varustamo vaati 20.1.2012 Helsingin käräjäoikeuteen saapuneessa hakemuksessaan, että käräjäoikeus ensin väliaikaisella ja myöhemmin lopullisella turvaamistoimipäätöksellä velvoittaa Merimiesunionin lopettamaan alukseen kohdistuvan saarron 500 000 euron sakon uhalla.

Oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 3 §:n edellytykset turvaamistoimen myöntämiselle täyttyivät. Kysymyksessä ei ollut mukavuuslippulaiva, vaan kansallinen alus. Kansainvälisen yksityisoikeuden mukaan miehistön työsopimukseen sovellettiin lippuvaltion eli Vietnamin lakia. Vietnamin valtiojärjestelmä eikä siellä ollut saman tyyppistä järjestäytymisvapautta kuin Suomessa. Se, että vietnamilainen työnantaja tekisi vietnamilaisia työntekijöitä koskevan työehtosopimuksen ulkomaalaisen työntekijäjärjestön kanssa, olisi selvästi Vietnamin oikeusjärjestyksen perusteiden vastaista. Varustamo oli sitä paitsi solminut työehtosopimuksen paikallisen vietnamilaisen ammattiliiton kanssa ja työehtosopimus oli rekisteröity Department of Labour – Invalids and Social Affairs -nimisessä viranomaisessa. Merimiesunioni oli esittänyt lastauksen jo alettua Kotkassa vaatimuksen, että varustamon tuli tehdä Merimiesunionin kanssa työehtosopimus ja maksaa aluksen miehistölle palkkoja yli 800 000 Yhdysvaltain dollaria. Merimiesunioni ei ollut varoittanut varustamoita etukäteen aikomuksistaan esittää vaatimuksia. Saarto oli siten lainvastainen myös toteuttamistapansa vuoksi.

Vietnam ei ollut liittynyt Kansainvälisen työjärjestö ILO:n merityösopimukseen, eikä sillä ollut velvollisuutta noudattaa mm. ILO:n vuoden 1996 suositusta nro 187 koskien laivaväen palkkoja, miehitystä ja työaikoja. Kyseisen ILO:n suosituksen vä-

himmäispalkka oli 1.1.2012 alkaen 555 Yhdysvaltain dollaria kuukaudessa. Aluksen miehistön palkkalistan mukaan matallimmin palkatun miehistön jäsenen keskipalkka oli 596,86 Yhdysvaltain dollaria kuukaudessa.

VTC Tiger oli maailmanlaajuisessa hakurahtiliikenteessä. Se ei ollut säännönmukaisessa linjaliikenteessä Suomessa, vaan täällä todennäköisesti ensimmäistä ja viimeistä kertaa. Aluksen lastauksen oikeudenvastainen estäminen esti varustamo harjoittamasta aluksella vapaata kansainvälistä kauppaa ja maailmanlaajuisesta hakurahtiliikennettä. Oikeudenvastainen saarto aiheutti vahinkoa ja haittaa varustamolle ja vähensi olennaisella tavalla varustamon oikeuden arvoa ja merkitystä. Turvaamistoimesta ei voinut aiheutua Merimiesunionille haittaa.

Käräjäoikeuden päätös 20.1.2012 nro 12/3825 väliaikaisesta turvaamistoimesta

Käräjäoikeus velvoitti Merimiesunionin 500 000 euron sakon uhalla lopettamaan VTC Tiger -aluksen saarron siltä osin kuin se esti aluksen lastauksen loppuunsaattamisen ja aluksen lähdön Kotkasta. Käräjäoikeuden päätös annettiin Merimiesunionia kuulematta, koska turvaamistoimen tarkoitus saattaisi muuten vaarantua.

Käräjäoikeus varasi väliaikaisen turvaamistoimipäätöksen annettuaan työntekijäyhdistykselle tilaisuuden vastauksen antamiseen.

Asian on ratkaissut käräjätuomari Björn Hellman.

Merimiesunionin vastaus

Merimiesunioni vaati hakemuksen hylkäämistä.

Merimiesunionin tarkastajat olivat tarkastaneet aluksen 16.1.2012. Tarkastuksessa oli ilmennyt, ettei aluksella ollut työehtosopimusta. Aluksen päällikkö oli lisäksi kertonut, ettei Vietnamissa ollut vapaata ammattiyhdistysliikettä tai sitä vastaavaa järjestelmää. Tarkastuksen yhteydessä saaduista aluksen asiakirjoista ja miehistön henkilökohtaisista työsuostimuksesta ilmeni, että työsuhteiden ehdot olivat alle ILO:n vähimmäissuosituksen ainakin palkkojen osalta. Lisäksi ilmeni, että osa miehistöstä oli ollut aluksella yhtäjaksoisesti 15–20 kuukautta ilman lomaa.

Aluksen omistajalle lähetettiin vaatimus työehtosopimusneuvotteluista tarkastuspäivänä. Merimiesunioni joutui saartamaan aluksen 18.1.2012, koska neuvottelut eivät edenneet ja aluksen lastaus oli jo yli puolessa välissä.

Merimiesunionin tavoitteena Itämeren alueella oli vallitsevan palkkatason ylläpitäminen sekä sosiaalisen polkumyynnin ja halpatyövoiman käytön estäminen. Päämääränä oli suojella ja parantaa Itämeren alueelle tulevilla aluksilla työskentelevien merenkulkijoiden elin- ja työolosuhteita sekä turvata alueella jo työskentelevien jäsenten työllisyys ja työpaikat. Merimiesunioni pyrki solmimaan kohtuullisen tasoiset työehtosopimukset Suomen satamissa käyville sellaisille aluksille, joilla ei ollut voimassa olevaa työehtosopimusta.

Työehtosopimuslaki ei rajoittanut työntekijäyhdistyksen oikeutta solmia työehtosopimus vain jäseniinsä kuuluvien työntekijöiden puolesta. Laki ei myöskään edellyttänyt, että työntekijäyhdistyksellä tulisi olla työntekijöiltä erillinen valtuutus työehtosopimuksen tekemiseen. Työntekijöillä oli Suomen perustuslain 13 §:n 2 momentin ja kansainvälisten sopimusten nojalla oikeus ammatilliseen järjestäytymiseen ja työehtosopimuslain nojalla ammatillisilla järjestöillä oli oikeus solmia kollektiivisia työehtosopimuksia ja käyttää myös laillisessa järjestyksessä työtaistelutoimenpiteitä haluamansa neuvottelutuloksen saavuttamiseksi. Työntekijöiden ja heidän ammattijärjestöidensä ammatillinen järjestäytymisoikeus, kollektiivinen neuvottelu-oikeus ja työtaisteluoikeus oli turvattu useissa kansainvälisissä sopimuksissa, joihin Suomi oli sitoutunut.

Vietnam ei tunnusta työntekijöidensä vapaata neuvottelu-oikeutta. Sillä hakijan väitteellä, että varustamo oli solminut työehtosopimuksen vietnamilaisen ammattiliiton kanssa, ei ollut merkitystä, koska se ei taannut ILO:n suosituksen mukaisten vähimmäispalkkojen maksamista. Kansainvälisen yksityisoikeuden mukaan oli täysin mahdollista sopia tehtäväksi Suomen oikeusjärjestyksen mukainen työehtosopimus, jolla turvattaisiin työntekijöiden minimityöehdot.

Saarto ei rajoittanut aluksen liikkumisvapautta. Sitä ei vain lastattu tai purettu saarron aikana.

Varustamon lausuma

Aluksen miehistön palkkataso vastasi ainakin pääpiirteissään ILO:n suosituksia. Varustamo toimi Vietnamin lain mukaisesti. Koko varustamon henkilökuntaa koskeva työehtosopimus oli solmittu 26.4.2011 kolmen vuoden määräajaksi. Varustamossa oli oma ammattiliittonsa, joka toimi varustamon 60-prosenttisesti omistaman valtio-omisteisen Vietnam National Shipping

Lines'in ammattiliiton alaisuudessa. Koska Vietnamin oli sosialistinen valtiojärjestelmä, "villejä" ammattiliittoja ei sallittu. Koska Merimiesunioni tiesi jo etukäteen sen, että oli hyvän tavan vastaista painostaa varustamo tekemään Vietnamin lain mukaan mitätön työehtosopimus, kyse ei ollut neuvottelusta vaan halusta estää aluksen laillinen liikennöinti.

Merimiesunionin tai Suomen viranomaisten puuttuminen vieraan maan kansallisen varustamon työoloihin saattaisi olla oikeutettua, jos kysymys olisi todellisuudessa orjatyöstä tai siihen verrattavista olosuhteista. Näin ei kuitenkaan VTC Tigerin osalta ollut. Aluksen päällystölle maksettiin jonkin verran ILO:n suosituksia korkeampaa palkkaa ja miehistölle jonkin verran matalampaa palkkaa.

Varustamo ilmoitti käräjäoikeudelle, että VTC Tiger -alus oli 27.1.2012 päässyt lähtemään Suomesta. Syytä, jonka vuoksi turvaamistoimesta oli päätetty, ei näin ollen enää ollut.

Käräjäoikeuden päätös 4.4.2012 nro 12/18864

Käräjäoikeus totesi, että vaikka peruste, jonka vuoksi turvaamistoimesta oli päätetty, oli lakannut, asianosaisilla oli oikeudellinen intressi saada vastaus kysymykseen varustamon oikeudesta saada väliaikainen turvaamistoimimääräys. Käräjäoikeuden sitä tiedusteltua asianosaiset olivat pyytäneet käräjäoikeutta ratkaisemaan tämän kysymyksen.

Saarron toimeenpanohetkellä VTC Tiger -aluksen 26 300 tonnin lastista oli lastattu noin 16 000 tonnia. Varustamon ilmoituksen mukaan aluksen käynti Kotkassa oli perustunut Moskovassa 23.12.2011 solmittuun rahtaus sopimukseen, jonka mukaan aluksen lisäseisonta-ajan korvaus oli 10 000 Yhdysvaltain dollaria per päivä.

Riidatonta oli, että aluksen saarto aiheutti aluksen omistajille ja operaattoreille suuria taloudellisia haittoja. Väliaikaisen turvaamistoimen myöntäminen ei aiheuttanut työntekijäyhdistykselle taloudellisia haittoja. Aluksen lippuvaltio oli Vietnamin sosialistinen tasavalta. Alus ei ollut mukavuuslippulaiva eikä se ollut säännönmukaisessa linjaliikenteessä Suomessa. Varustamo oli solminut työehtosopimuksen paikallisen vietnamilaisen ammattiliiton kanssa. Työntekijäyhdistyksen vastauksessa esitetty huomautus siitä, ettei Vietnamin ollut vapaata ammattiyhdistysliikettä eikä mitään sitä vastaavaa järjestelmää, oli ammattiliittopoliittinen kysymys, johon käräjäoikeus ei ottanut kantaa.

Työtaistelutoimenpiteiden arvioinnissa oli otettava huomioon se, ettei toimenpidettä saanut toteuttaa tavoitteisiin nähden liiallisilla toimenpiteillä. Merimiesunioni oli vastauksessaan vedonnut siihen, että sen tavoitteena oli vallitsevan palkkatason ylläpitäminen Itämeren alueella sekä sosiaalisen polkumyynnin ja halpatyövoiman käytön estäminen. Nämä tavoitteet olivat sinänsä arvokkaita ja niiden toteuttamiselle oli löydettävä tehokkaat keinot.

Toisaalta oli myös otettava huomioon vapaan liikkuvuuden periaate ja se, miten paljon voitiin rajoittaa yksityisen elinkeinonharjoittajan oikeuksia varsinkin, jos saarto aiheutti hänelle suoraan huomattavia taloudellisia menetyksiä ja hän saattoi sen lisäksi joutua vastuuseen erilaisten kuljetukseen liittyvien sopimusten rikkomisesta.

Käräjäoikeus ei voinut ottaa kantaa siihen kysymykseen, oliko työntekijäyhdistyksen toimeenpanema saarto laillinen tai lainvastainen. Suomen oikeusjärjestyksessä saarto oli sinänsä hyväksytty työtaistelutoimenpide. Asianosaiset olivat erimielisiä siitä, miten aluksessa työskentelevien merimiesten palkkaetuja oli tulkittava, eikä tätä kysymystä voitu ratkaista summaarisessa menettelyssä.

Merimiesunionin toimivalta puuttua vieraan maan lipun alla purjehtivan aluksen miehistön palkkaetuihin ja vaatia varustamo solmimaan uutta työehtosopimusta jo voimassa olevan tilalle ja näin puuttua jonkin valtion ammattiliittojärjestelmään oli myös kysymys, jota ei voitu summaarisessa menettelyssä ratkaista.

Otettuaan huomioon turvaamistoimen hakuhetkellä vallinneet olosuhteet ja tavan, jolla saarto oli pantu toimeen, käräjäoikeus katsoi, että varustamo oli esittänyt riittävät perusteet vaatia saarron kieltämistä.

Käräjäoikeus määräsi oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 8 §:n nojalla aikaisemmin määräämänsä väliaikaisen turvaamistoimen peruutettavaksi ja totesi, että edellytykset väliaikaisen turvaamistoimipäätöksen antamiselle 20.1.2012 olivat olleet olemassa.

Asian on ratkaissut käräjätuomari Björn Hellman.

Muutoksenhaku Helsingin hovioikeudessa ja hovioikeuden päätös 17.8.2012 nro 2106

Merimiesunioni valitti hovioikeuteen ja vaati, että turvaamistoimihakemus hylätään.

Varustamo vaati vastauksessaan ensisijaisesti, että valitus jätetään tutkimatta, ja toissijaisesti, että se hylätään.

Hovioikeus jätti päätöksellään valituksen tutkittavaksi ottamatta, koska turvaamistoimen perusteen lakattua aluksen päästyä lähtemään satamasta Merimiesunionilla ei ollut enää oikeudellista tarvetta saada muutosta käräjäoikeuden päätökseen.

Asian ovat ratkaisseet hovioikeuden jäsenet Monika Kuhlefelt, Elisabeth Bygglin ja Åsa Nordlund.

Korkeimman oikeuden päätös 10.3.2016 nro 559

Merimiesunionin saatua valitusluvan ja valitettua Korkeimpaan oikeuteen Korkein oikeus totesi, että kysymyksessä olevassa tapauksessa jo väliaikainen turvaamistoimi oli johtanut työtaistelutoimenpiteen lopettamiseen. Tällaisessa tilanteessa turvaamistoimiasian vastaajalla oli oikeudellisesti perusteltu tarve saada tuomioistuimen ratkaisu turvaamistoimen edellytyksiin jo turvaamistoimivaatimuksen käsittelemisen yhteydessä, vaikka turvaamistoimella estettäväksi tarkoitettu menettely olisikin jo loppunut väliaikaisen turvaamistoimen johdosta. Hovioikeuden jätettyä Merimiesunionin valituksen tutkimatta asiassa oli loukattu sen oikeutta saattaa väliaikaisen turvaamistoimen edellytykset muutoksenhakuteitse ylemmän tuomioistuimen arvioitavaksi.

Korkein oikeus kumosi hovioikeuden päätöksen ja palautti asian hovioikeuteen.

Asian ovat ratkaisseet oikeusneuvokset Pertti Välimäki, Juha Häyhä, Ilkka Rautio, Soile Poutiainen (eri mieltä) ja Tuula Pynnä (eri mieltä). Esittelijä Petteri Mikkola.

Helsingin hovioikeuden päätös 26.10.2016 nro 1568

Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden päätöksen lopputulosta.

Hovioikeuden mukaan tilanteessa, jossa osapuolet eivät olleet sopimussuhteessa, oli periaatteessa mahdollista määrätä turvaamistoimenpide oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 3 §:n nojalla ratkaisussa KKO 2009:94 todettujen edellytysten täyttyessä. Hovioikeus viittasi lisäksi ratkaisuihin KKO 1987:85 ja 1987:86, joista esillä oleva tapaus kuitenkin poikkesi. Kysymys oli vietnamilaisesta varustamosta ja vietnamilaisista työntekijöistä, joiden työehtosopimuksiin sovellettiin varustamon ilmoituksen mukaan työntekijöiden kotimaan työehtosopimusta. Alus oli varustamon ilmoituksen mukaan rekisteröity Vietnamin alusrekisteriin, eikä se ollut mukavuuslippulaiva. Alus ei liikennöinyt säännönmukaisesti Suomessa. Aluksella ei ollut ollut ITF:n (International Transport Workers' Federation) standardin mukaista työehtosopimusta.

Merenkulun työlänsäädännön kansainväliset soveltamissäännökset ilmensivät lipun lain periaatetta vain suhteellisen vähäisin poikkeuksin. Lipun lain periaatetta oli puollettu erityisesti tilanteissa, joissa aluksen ja sen rekisteri-valtion välillä vallitsi todellinen yhteys, ja rekisteröintivaltion voitiin yleensä olettaa käyttävän valvonta- ja lainkäyttövaltaansa niissä aluksissa. Sen sijaan suomalaisten työmarkkinajärjestöjen Suomessa toimeenpanemia työtaistelutoimenpiteitä, joiden tarkoituksena oli kansainvälisen työehtosopimuksen solmiminen noudatettavaksi mukavuuslippulaivan työsuhteissa, oli arvioitava Suomen lain mukaan.

Tässä tapauksessa aluksen rekisteröintipaikka, työntekijöiden kansallisuus ja heitä koskeva työehtosopimus viittasivat siihen, että aluksen työntekijöiden työsuhteisiin sovellettiin Vietnamin lakia. Aluksen ei ollut väitettykään olevan ns. mukavuuslippulaiva.

Kuten käräjäoikeus oli todennut, summaarisessa menettelyssä ei voitu ratkaista kysymystä Merimiesunionin toimivallasta puuttua vieraan maan lipun alla purjehtivan aluksen miehistön palkkaetuihin ja vaatia varustamoita solmimaan uutta työehtosopimusta jo voimassa olevan tilalle ja näin puuttua jonkin valtion ammattiliittojärjestelmään. ILO:n sopimuksista ei ollut ainakaan suoraan johdettavissa työntekijäyhdistykselle oikeutta puuttua sopimukseen liittymättömän valtion ammatillisen järjestäytymisoikeuden tasoon tai sen puuttumiseen.

Perustetta soveltaa kysymyksessä olevan aluksen työntekijöiden työehtosopimukseen Suomen lakia ei siten ollut ilmennyt. Suomen lainsäädännöstä tai edellä mainituista sopimuksista ei näyttäisi muutenkaan olevan johdettavissa Merimiesunionille toimivaltaa puuttua toisen valtion työntekijöiden työehtoihin heidän sitä pyytämättä ja ainakaan silloin, kun nämä eivät säännönmukaisesti liikennöi Suomen alueella.

Näillä ja käräjäoikeuden mainitsemilla perusteilla ei ollut aihetta muuttaa käräjäoikeuden päätöstä.

Asian ovat ratkaisseet hovioikeuden jäsenet Helena Vihriälä, Olli Mäkinen ja Antti Tapanila. Esittelijä Heidi Lindqvist.

Muutoksenhaku Korkeimmassa oikeudessa

Merimiesunionille myönnettiin valituslupa.

Merimiesunioni vaati valituksessaan, että hovioikeuden päätös kumotaan ja turvaamistoimihakemus hylätään.

Varustamo vaati vastauksessaan, että valitus hylätään.

Korkeimman oikeuden ratkaisu

Perustelut

Kysymyksenasettelu

1. Korkeimmassa oikeudessa on Merimiesunionin valituksen johdosta kysymys siitä, onko sen 18.1.2012 toimeenpanema, varustamon vietnamilaiseen kauppa-alukseen kohdistunut saarto voitu määrätä lopetettavaksi väliaikaisella turvaamistomella.

Sovellettavat säännökset

2. Oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuin voi määrätä vastapuolen sakon uhalla tekemään jotakin, jos hakija saattaa todennäköiseksi, että hänellä on vastapuolta vastaan muu kuin luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitettu oikeus, joka voidaan vahvistaa ulosottokaaren 2 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla ratkaisulla, ja on olemassa vaara, että vastapuoli tekemällä jotakin, ryhtymällä johonkin tai laiminlyömällä jotakin tai jollakin muulla tavoin estää tai heikentää hakijan oikeuden toteutumista tai olennaisesti vähentää sen arvoa tai merkitystä.

3. Oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen tulee 1 momentissa tarkoitetun kiellon tai määräyksen antamisesta päättäessään kiinnittää huomiota siihen, että vastapuolelle ei turvattavaan etuuteen nähden aiheudu kohtuutonta haittaa. Luvun 5 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuin voi hakijan pyynnöstä antaa väliaikaisen turvaamistoimipäätöksen varaamatta vastapuolelle tilaisuutta tulla kuulluksi, jos turvaamistoimen tarkoitus saattaa muuten vaarantua.

Oikeuskäytäntö

4. Työtaistelutoimenpiteen kieltäminen turvaamistoimena on ollut Korkeimman oikeuden arvioitavana ratkaisussa KKO 2000:94. Siinä oli kysymys virolaisen varustamon omistaman, Suomessa linjaliikenteessä olleen aluksen saartamisesta joulukuussa 1998. Korkein oikeus katsoi, että varustamon oikeudenvastaiseksi väittämän vastapuolen menettelyn kieltäminen turvaamistoimenpiteenä oli sinänsä oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 3 §:n nojalla mahdollista. Turvaamistoimiasia oli kuitenkin summaarista menettelyä eikä siinä voitu ratkaista, oliko saartoa pidettävä varustamon väittämin tavoin oikeudenvastaisena. Tutkittavana oli ainoastaan, oliko turvaamistoimen myöntämiselle oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 3 §:n mukaiset edellytykset.

5. Korkein oikeus katsoi, että Merimiesunionin saarron ja Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT r.y:n (AKT) tukitoimenpiteiden kieltäminen edellytti, että varustamo saattoi todennäköiseksi, että saarto oli oikeudenvastainen. Koska pääasiassa olisi ensi sijassa kysymys saarron väitetyn oikeudenvastaisuuden vahvistamisesta, sen kieltäminen olisi merkinnyt, että varustamo olisi saanut oikeudenkäynnin ajaksi sen oikeuden, jota vaatisi kanteellaan. Oikeuskäytännössä oli katsottu, että turvaamistoimen myöntämistä harkittaessa on tällaisessa tapauksessa hakijan oikeuden todennäköisyydelle asetettava huomattavasti suuremmat vaatimukset kuin saamisen todennäköisyydelle takavarikkoasiassa (KKO 1998:143).

6. Vielä Korkein oikeus totesi, että turvaamistoimiasian ratkaisu perustui myös väitetyn oikeudenvastaisuuden osalta summaariseen tutkintaan. Merimiesunionin toteuttama työtaistelutoimenpide olikin kiellettävissä lähinnä silloin, kun sellaisen toimenpiteen käyttämisestä oli nimenomaisesti rajoitettu kansallisessa lainsäädännössä tai Euroopan yhteisön oikeudessa siten, että siihen voitiin vedota yksityisten välisessä suhteessa. Sitä voitaisiin pitää todennäköisesti oikeudenvastaisena myös, jos vastaavanlainen työtaistelutoimenpide toteuttamistapansa, päämääriensä tai seuraamuksiensa johdosta olisi oikeuskäytännössä vakiintuneesti katsottu oikeuden tai hyvän tavan vastaiseksi taikka kohtuuttomaksi.

7. Tapausta arvioidessaan Korkein oikeus totesi, että kysymyksessä olleen kaltaisen työtaistelutoimenpiteen käyttämisestä ei ollut laissa nimenomaisesti rajoitettu. Oikeuskäytännössä saartoa oli pidetty hyväksyttävänä työtaistelutoimenpiteenä, jos sen päämäärä tai toteuttamistapa eivät ole Suomen oikeusjärjestyksen vastaisia (KKO 1987:85 ja 1987:86). Huomioon ottaen lisäksi, että Merimiesunioni oli esittänyt vuodesta 1996 alkaen varustamolle vaatimuksia muiden vastaavien Itämerellä

liikennöivien alusten työehtosopimusten tasoisesta työehtosopimuksesta ja ilmoittanut varustamolle saarron mahdollisuudesta elokuussa 1998, Korkein oikeus katsoi, ettei varustamo ollut saattanut todennäköiseksi, että sillä olisi oikeus saada saarto kiellettäväksi.

8. Sitä, milloin saartoa voidaan pitää oikeuden tai hyvän tavan vastaisena, on arvioitu seuraavissa Korkeimman oikeuden ratkaisuisissa: Ratkaisussa KKO 1985 II 118 saartoa pidettiin tavoitteeltaan hyvän tavan vastaisena tilanteessa, jossa ammattijärjestöt pyrkivät sen avulla pakottamaan yhtiön maksamaan niille saatavia, joiden suorittamisesta yhtiö ei lain mukaan ollut vastuussa. Ratkaisussa KKO 1987:85 todettiin, että saarrolla tavoiteltu päämäärä voi tehdä saarron Suomen oikeusjärjestyksen kannalta oikeudenvastaiseksi, jos saarrolla tavoitellaan Suomen oikeusjärjestyksen mukaan kiellettyä sopimusta. Ratkaisussa KKO 1987:86 saartoa pidettiin oikeudenvastaisena siltä osin kuin sillä tavoiteltiin toisen, eri omistajalle kuuluneen aluksen miehistön palkka-asioiden selvittämistä, koska saarretun aluksen omistaja ei ollut vastuussa tuon aluksen miehistön palkoista.

9. Ratkaisussa KKO 2016:14 oli kysymys osapuolia sitoneiden työehtosopimusten voimassaoloaikana toimeenpannun työtaistelutoimen kieltämisestä turvaamistoimella. Se koskee siten erilaista tilannetta kuin nyt ratkaistavana oleva asia.

Merimiesunionin esittämät perusteet saarrolle

10. Merimiesunioni on todennut, että VTC Tiger -alus päätettiin tarkastaa sen saavuttua Kotkan satamaan, koska vietnamlaisista laivoista saatujen tietojen perusteella oli syytä epäillä, että aluksella vallitsevat työsuhteiden ehdot eivät olisi tyydyttävää tasoa. Lisäksi oli tiedossa, ettei Vietnam ollut ratifioinut yhtään Kansainvälisen työjärjestö ILO:n merityötä koskevaa yleissopimusta. Vietnamin ei ole vapaita ammattiyhdistyksiä, jotka valvoisivat työntekijöiden etuja. Tarkastuksessa ilmeni, ettei aluksella ollut ainakaan hyväksyttävää työehtosopimusta ja että työsuhteiden ehdot olivat jopa alle ILO:n vähimmäisuositusten ainakin eräiden työntekijöiden palkkojen osalta ja että osa miehistöstä oli ollut aluksella yhtäjaksoisesti 15–20 kuukautta ilman lomaa. Merimiesunioni oli joutunut saartamaan aluksen, koska neuvottelut Merimiesunionin ehdottaman työehtosopimuksen (ITF Standard Collective Agreement) solmimiseksi eivät olleet edenneet ja aluksen lastaus oli ollut jo yli puolessa välissä. Merimiesunioni oli vaatinut hyväksyttävän ja kohtuullisen tason mukaisen työehtosopimuksen solmimista alukselle ja palkkojen maksamista solmittavan työehtosopimuksen mukaisesti. Merimiesunionin esittämä vaatimus 885 435 Yhdysvaltain dollarin palkkaeron maksamisesta perustui arvioon, joka oli tehty varustamolle ehdotetun työehtosopimuksen pohjalta.

11. Merimiesunioni on ilmoittanut tavoitteenaan olevan Itämeren alueella vallitsevan palkkatason ylläpitäminen sekä sosiaalisen polkumyynnin ja halpatyövoiman käytön estäminen. Päämääränä on suojella ja parantaa Itämeren alueelle tulevilla aluksilla työskentelevien merenkulkijoiden elin- ja työolosuhteita sekä toisaalta turvata alueella jo työskentelevien jäsentensä työllisyys ja työpaikat. Tämän tarkoituksen mukaisesti Merimiesunioni pyrkii solmimaan kohtuullisen tasoiset työehtosopimukset Suomen satamissa käyville sellaisille aluksille, joissa ei ole voimassa olevaa työehtosopimusta. Sillä väitteellä, että varustamo oli solminut työehtosopimuksen paikallisen vietnamlaisen ammattiliiton kanssa, ei ollut merkitystä, koska kyseessä ei ollut vapaan neuvotteluoikeuden vallitessa syntynyt sopimus, eikä se taannut ILO:n suositusten mukaisten vähimmäispalkkojen maksamista.

Varustamon esittämät perusteet saarron oikeudenvastaisuudelle

12. Vietnam Sea Transport and Chartering Joint Stock Company (varustamo) on todennut saarron estävän sitä harjoittamasta aluksella vapaata kansainvälistä kauppaa ja maailmanlaajuisia hakurahti liikennettä. Aluksen käynti Kotkassa perustui Moskovassa 23.12.2011 solmittuun rahtaus sopimukseen, jonka mukaan aluksen lisäseisonta-ajan korvaus oli 10 000 Yhdysvaltain dollaria päivässä. Kun alus oli joutunut seisomaan saarron vuoksi Kotkassa kahdeksan ylimääräistä päivää, oli Merimiesunionin saarrosta koitunut noin 100 000 euron suuruinen vahinko.

13. Varustamon omisti sen ilmoituksen mukaan osittain Vietnamin sosialistinen tasavalta. Varustamo puolestaan omisti saarron kohteeksi joutuneen VTC Tiger -aluksen. Vietnam oli aluksen lippuvaltio ja alus oli rekisteröity Vietnamin alusrekisteriin. Aluksen kaikki miehistön jäsenet, 23 henkilöä, olivat Vietnamin asuvia Vietnamin kansalaisia. Alus ei ollut säännönmukaisessa linjaliikenteessä Itämerellä, vaan se oli ensimmäistä ja todennäköisesti viimeistä kertaa Suomessa tammikuussa 2012. Aluksen ainoa liittymä Suomeen oli yksittäinen käynti täällä.

14. Varustamon mukaan aluksella oli ollut voimassa oleva vietnamlainen työehtosopimus. Työehtosopimus koski koko varustamon henkilökuntaa, ja se oli solmittu 26.4.2011 kolmen vuoden määräajaksi. Sopimus oli rekisteröity 10.8.2011 vietnamlaisen viranomaistahon luona. Allekirjoittamalla Merimiesunionin kanssa yhtä laivaa koskevan työehtosopimuksen varustamo rikkoi olemassa olevaa työehtosopimusta ja Vietnamin pakottavaa ammattiliittoja koskevaa lainsäädäntöä. Merimiesunionin kanssa solmittu työehtosopimus olisi Vietnamin sosialistisesta valtiojärjestyksestä johtuen pakottavan lainsäädän-

nön ja oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen ja itsessään mitätön. Merimiesunioni oli esittänyt työehtosopimusneuvotte-
luja koskevan vaatimuksen saartouhkineen ilman ennakkovaroitusta ja vasta lastauksen aloittamisen jälkeen maksimoidak-
seen varustamolle ja lastinomistajille syntyvät vahingot, mikä oli hyvän tavan vastaista.

Korkeimman oikeuden arviointi

Arvioinnin lähtökohdat

15. Suomalaisen työntekijäyhdistyksen Suomessa toteuttamaan työtaistelutoimenpiteeseen sovelletaan Suomen lakia. Suo-
men lain mukaan saarto voi olla työtaistelutoimenpiteenä kielletty, jos se kohdistuu yhdistystä sitovaan työehtosopimukseen
tai se on muutoin oikeudenvastainen. Lähtökohtaisesti saarto on ammattiyhdistysten yleisestä toimintavapaudesta johtuen
Suomessa muutoin sallittu.

16. Työehtosopimuslain 8 §:ssä säädetty työrauhavelvoite koskee vain työehtosopimukseen osallisia tai siihen sidottuja. Nyt
kysymyksessä oleva saarto ei ole kohdistunut Merimiesunionia sitovaan työehtosopimukseen. Tämänkaltaisen työtaistelu-
toimenpiteen käyttämistä ei ole laissa kielletty. Saarto on Suomen oikeusjärjestyksen hyväksymä työtaistelutoimi, joka naut-
tii perusoikeustasoista suojaa osana perustuslain 13 §:ssä turvattua ammatillista yhdistymisvapautta (ks. esim. perustuslaki-
valiokunnan lausunto 12/2003 vp s. 3 ja HE 153/2007 vp s. 5). Oikeus työtaisteluun on tunnustettu ihmisoikeutena myös
useissa Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa. Saarron kieltäminen merkitsisi siten perusoikeustasoisen työtais-
teluoikeuden rajoittamista.

17. Tässä asiassa on kysymys saarron kieltämisestä turvaamistoimella. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2000:94 to-
detuista oikeusohjeista seuraa, että Merimiesunionin toimeenpaneman saarron kieltäminen turvaamistoimella on edellyttä-
nyt sitä, että varustamo oli saattanut todennäköiseksi, että saarto oli oikeudenvastainen. Koska varustamo saisi turvaamis-
toimella jo ennen pääasian vireillepanoa sen oikeuden, jonka se on väittänyt sillä Merimiesunionia vastaan olleen, saarron
väitetty oikeudenvastaisuus on tullut saattaa huomattavasti todennäköisemmäksi kuin mitä esimerkiksi saamisen todennä-
köisyydeltä takavarikkoasiassa edellytetään. Vaatimus tosiseikkojen ja oikeudellisten perusteiden selvydestä korostuu sil-
loin, kun turvaamistoimesta päätetään väliaikaisella päätöksellä varaamatta vastapuolelle tilaisuutta tulla kuulluksi. Tässäkin
tapauksessa kuuleminen olisi ollut perusteltua ennen turvaamistoimipäätöksen tekemistä. Alemmat oikeudet ovat kuitenkin
voineet arvioida saarron oikeudenvastaisuutta ottaen huomioon väliaikaisen päätöksen antamisen jälkeen Merimiesunionilta
saadun vastauksen.

18. Turvaamistoimiasiassa ei kuitenkaan voida ratkaista saarron väitettyä oikeudenvastaisuutta, vaan arvioitavana on ai-
noastaan oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 3 §:n mukaiset turvaamistoimen myöntämisen edellytykset. Työtaistelutoimen väi-
tettyä oikeudenvastaisuutta ja sen todennäköisyyttä voidaankin turvaamistoimimenettelyssä tutkia vain summaarisesti. Jollei
kysymys ole kansallisessa lainsäädännössä tai unionin oikeudessa kielletystä menettelystä, saarto on turvaamistoimella
kielletävissä oikeudenvastaisena vain, jos saarto toteuttamistapansa, päämääriensä tai seuraustensa johdosta olisi oikeus-
käytännössä vakiintunein perustein katsottava oikeuden tai hyvän tavan vastaiseksi taikka kohtuuttomaksi.

19. Merimiesunionin toimeenpaneman saarron määrääminen varustamon hakemuksesta lopetettavaksi turvaamistoimena
on siten ollut mahdollista vain, jos varustamo on saattanut varsin todennäköiseksi, että saarto on toteuttamistapansa, pää-
määriensä tai seuraustensa johdosta ollut oikeuden tai hyvän tavan vastainen taikka kohtuuton.

Saarron toteuttamistapa ja seuraukset

20. Varustamo on vedonnut saarron toteuttamistavan osalta siihen, että Merimiesunioni oli esittänyt työehtosopimusneuvot-
teluja koskevan vaatimuksen saartouhkineen ilman ennakkovaroitusta ja aiheutuvien vahinkojen maksimoimiseksi saartanut
aluksen vasta lastauksen alettua, mikä oli hyvän tavan vastaista.

21. Korkein oikeus toteaa, että työriitojen sovittelusta annetussa laissa säädetään ennakoilmoituksen tekemisestä viimeis-
tään kahta viikkoa ennen lakkoon tai työsulkuun ryhtymistä. Lakia ei sovelleta saartoon, eikä Merimiesunioni siten ole mene-
tellyt lain vastaisesti saartaessaan aluksen ilman ennakkovaroitusta. Saarto on toimeenpantu alalla vakiintuneella tavalla, ja
sen luonteeseen kuuluu vastapuolen taloudelliseen asemaan vaikuttaminen (KKO 1999:39). Saarron osapuolille tai kolman-
nellekaan aiheutuvat taloudelliset menetykset eivät sellaisinaan ole riittävä peruste rajoittaa perusoikeuksia. Korkein oikeus
katsoo, ettei saartoa ole voitu pitää toteuttamistapansa tai seuraustensa puolesta oikeuden tai hyvän tavan vastaisena taik-
ka kohtuuttomana.

Saarron päämäärät

22. Merimiesunioni on saarolla pyrkinyt painostamaan varustamoita solmimaan ITF Standard Collective -sopimukseen pohjautuvan työehtosopimuksen vietnamilaisen aluksen vietnamilaiselle miehistölle. Varustamo on ilmoittanut, että aluksella oli ollut voimassa oleva vietnamilainen työehtosopimus. Varustamon mukaan se rikkoi olemassa olevaa työehtosopimusta ja ammattiliittoja koskevaa Vietnamin pakottavaa lainsäädäntöä allekirjoittamalla Merimiesunionin kanssa yhtä laivaa koskevan työehtosopimuksen. Merimiesunionin kanssa solmittu työehtosopimus olisi Vietnamin lain mukaan mitätön ja sen oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen.

23. Korkein oikeus toteaa, että työtaistelun päämäärää voidaan pitää oikeudenvastaisena, jos sillä pyritään saamaan aikaan sopimus tai suoritus, joka on kielletty, mitätön tai ilmeisen pätemätön (KKO 1987:85). Merimiesunionin tavoitteleman uuden työehtosopimuksen oikeudellinen sitovuus ja tosiasiallinen vaikutuksellisuus määräytyvät puolestaan keskeisellä tavalla sen mukaan, sovelletaanko aluksen työntekijöiden työsuhteen ehtoihin Vietnamin lakia vai jonkin muun maan lakia.

24. Kansainvälisillä vesillä kulkevilla aluksissa sovellettava laki määräytyy perinteisten lainvalintasääntöjen mukaan aluksen lipun perusteella. Tätä ilmentää muun muassa Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimus vuodelta 1982. Yleissopimuksen artiklan 91 mukaan valtion ja aluksen välillä tulee kuitenkin olla todellinen yhteys. Lipun ja aluksen rekisteröintivaltion merkitys myös työsuhteisiin sovellettavan lain kannalta onkin kiistetty niin sanottujen mukavuuslippulaivojen osalta, joissa aluksen rekisteröintivaltio ei kykene tai halua täyttää aluksen turvallisuuteen ja työntekijöiden suojeluun liittyviä velvoitteita.

25. Unionin lainsäädännön mukaan työehtosopimukseen sovellettava laki määräytyy sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 593/2008 mukaisesti myös silloin, kun kysymys on muualla kuin jäsenvaltiossa rekisteröidyn aluksen työntekijöistä. Yksittäiseen työehtosopimukseen sovellettava laki määräytyy 8 artiklan 1 kohdan mukaan pääsääntöisesti työntekijän ja työnantajan tekemän sopimuksen mukaan. Jolleivät osapuolet ole valinneet työehtosopimukseen sovellettavaa lakia, artiklan 2 kohdan mukaan sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa, tai jollei näin ole, josta työntekijä tavallisesti tekee työnsä sopimuksen täyttämiseksi. Jos sovellettavaa lakia ei voida määrittää 2 kohdan nojalla, sopimukseen sovelletaan 3 kohdan nojalla sen maan lakia, jossa sijaitsee liiketoimipaikka, jossa työntekijä otettiin työhön. Kohdassa 4 säädetään lisäksi, että jos tapaukseen liittyvistä seikoista kokonaisuutena ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen maahan kuin mitä 2 tai 3 kohdassa tarkoitetaan, sovelletaan tämän toisen maan lakia.

26. Tässä tapauksessa kysymys ei ole mukavuuslippulaivasta, vaan vietnamilaisesta kauppa-aluksesta, jonka työntekijät ovat vietnamilaisia. Alus on toiminut kansainvälisessä hakurahtiliikenteessä ja on vain satunnaisesti pysähtynyt lastaamaan tavaraa Suomessa. Asiassa ei ole esitetty, että työehtosopimuksissa olisi sovittu niihin sovellettavasta laista. Työehtosopimuksilla ei ole työnteko- tai työhönottopaikan eikä muidenkaan seikkojen perusteella mitään liityntää Suomeen. Asiassa ei ole tullut ilmi liityntää mihinkään muuhunkaan maahan kuin Vietnamiin.

27. Turvaamistoimesta päätettäessä tiedossa olleiden seikkojen valossa on siten ollut ilmeistä, että aluksen työehtosopimukseen on sovellettava Vietnamin lakia. Varustamon mukaan Merimiesunionin vaatima kansainvälinen työehtosopimus olisi ollut Vietnamin lain mukaan mitätön. Väli aikaista turvaamistoimea koskevan hakemuksen liitteenä olevasta varustamon ja Merimiesunionin välisestä kirjeenvaihdosta ilmenee, että Merimiesunioni on jo ennen saartoon ryhtymistään tiennyt, että sen ehdottamaa työehtosopimusta pidettäisiin Vietnamin lain vastaisena. Merimiesunioni ei ole turvaamistoimiasian käsittelyn yhteydessä myöhemminkään kiistänyt varustamon esittämää käsitystä Vietnamin lain sisällöstä. Näiden syiden vuoksi on ollut varsin todennäköistä, että Merimiesunioni on painostustoimillaan pyrkinyt työehtosopimukseen, joka siihen sovellettavan lain mukaan ei olisi sitova eikä voisi saada aikaan sopimuksessa tarkoitettuja oikeusvaikutuksia. Varustamo on siten saattanut varsin todennäköiseksi myös sen, että Merimiesunionin vaatimusta kansainvälisen työehtosopimuksen tekemiseksi on pidettävä oikeudenvastaisena.

28. Korkein oikeus toteaa vielä, että Rooma I -asetuksen säännökset eivät sen 9 artiklan 2 kohdan mukaan estä soveltamasta tuomioistuinvaltion lain kansainvälisesti pakottavia säännöksiä. Vietnam ei ollut saarron toimeenpanohetkellä sitoutunut noudattamaan ILO:n suositusta nro 187 koskien laivaväen palkkoja, miehitystä ja työaikoja, johon Merimiesunioni on asiassa vedonnut. Aluksen työntekijöille maksetut palkat eivät kuitenkaan asiassa esitettyjen tietojen mukaan ole olleet sellaisella tasolla, että palkkoja olisi pidettävä Suomessa sovellettavien kansainvälisesti pakottavien säännösten vastaisina, mikäli asia olisi saatettu suomalaisen tuomioistuimen tutkittavaksi. Vaikka kansainvälisen sääntelyn pakottavuutta arvioidaan lähtökohtaisesti suppeasti, edellytykset soveltaa kansallisia säännöksiä kansainvälisesti pakottavina säännöksinä voisivat täytyä työntekijöiden suojeluun liittyvistä syistä, kuten sen johdosta, että osa aluksen miehistöstä oli ollut aluksessa palveluksessa yhtäjaksoisesti jopa 15–20 kuukautta ilman lomaa.

29. Tässä tapauksessa Merimiesunionin vaatimukset ovat kuitenkin pääasiassa koskeneet kansainvälisen työehtosopimuksen tekemistä ja sen mukaisten palkkaehtojen noudattamista. Edellä lausutun perusteella Korkein oikeus katsoo varustamon saattaneen varsin todennäköiseksi, että Merimiesunionin toimeenpanema saarto oli ollut päämäärältään oikeudenvastainen. Saarto on siten voitu määrätä lopetettavaksi turvaamistoimella. Saarron lopettamisesta ei ole Merimiesunionille aiheutunut turvattuun etuuteen nähden kohtuutonta haittaa.

30. Asian näin päättyessä ei ole tarvetta lausua erikseen muista saarron oikeudenvastaisuutta ja kohtuuttomuutta koskevista väitteistä.

Päätöslauselma

Hovioikeuden päätöksen lopputulosta ei muuteta.

Asian ovat ratkaisseet oikeusneuvokset Marjut Jokela, Jukka Sippo, Pekka Koponen, Päivi Hirvelä ja Lena Engstrand. Esittelijä Tiina-Liisa Autio.

Julkaistu 10.10.2018 Päivitetty 15.10.2018